

LAVINIA STAN

Rezumatul tezei de abilitare

Arareori sunt profesorii chemați să reflecteze critic asupra propriului parcurs sau asupra contribuțiilor pe care le-au făcut la cunoaștere de-a lungul întregii cariere universitare. Este adevărat că cercetătorii mai tineri sunt nevoiți să se angajeze într-un asemenea exercițiu de auto-evaluare înainte de a putea ocupa o poziție academică, înainte de a-și înainta dosarul de promovare și permanentizare sau cu ocazia rapoartelor anuale pe care trebuie să le înainteze. Însă asemenea auto-evaluări sunt o simplă formalitate în cazul profesorilor, în mare parte pentru că poziția și statutul lor sunt protejate prin sistemul de *tenure*. Însă un asemenea exercițiu este nu numai util, de vreme ce ne forțează să ne evaluăm întreg parcursul universitar desfășurat după obținerea titlului de doctor, ci și necesar, de vreme ce el poate, și chiar ar trebui, să ajute la identificarea nu numai a domeniilor în care am excelat ci și a unor căi de îmbunătățire. Rutina predatului și publicatului implică multă solitudine, un efort singular în cadrul căruia se pierde contactul cu ceilalți. Evaluările globale de genul celei impuse de abilitare plasează realizările personale în context, le aduce și reduce la adevărata lor valoare, prin simpla comparație cu studiile altora. Cu asemenea gânduri m-am lansat în scrierea acestei teze prin care urmăresc să fiu recunoscută într-un sistem universitar diferit de cel în care mi-am construit întreaga mea carieră de până acum.

Prezenta teză cuprinde trei părți principale. Prima oferă un rezumat al parcursului meu universitar de până acum, punctând temele principale: cursurile predate, cercetarea, finanțarea și contribuțiile editoriale care au urmat obținerii titlului de doctor la Universitatea din Toronto, Departamentul de Științe Politice, în anul 2001. După ce menționează succint publicațiile mele – cărți, capitole, articole publicate în reviste cu comitete de lectură, rapoarte, în majoritatea lor apărute la edituri sau în reviste de limbă engleză – teza descrie contribuțiile mele principale la trei mari arii de cercetare: democratizarea postcomunistă, justiția / dreptatea de tranziție, religie și politică. A doua parte a tezei oferă o privire de ansamblu a nouă teme pe care m-am axat, toate legate de cele trei mari arii identificate mai înainte, privire de ansamblu care menționează în mod

explicit ceea ce consider a fi cele mai importante contribuții personale pe care le-am semnat până acum.

În aria democratizării post-comuniste, marea majoritate a lucrărilor mele s-a concentrat pe două mari teme. Prima dintre ele este relația dintre spiritul civic și buna guvernare în context post-comunist. Această relație a fost explorată în detaliu în teza mea de doctorat, susținută în anul 2001 și pe urmă re-lucrată într-un volum publicat în 2003 în seria *East European Monographs* (Monografii despre Europa de Est) a editurii Universității Columbia (Statele Unite). Prin compararea activității consiliilor județene din Transilvania și restul României, lucrarea a încercat să demonstreze că guvernanta a avut nivele foarte diferite de eficiență, transparență și răspuns în regiunile istorice ale României. În plus, aceste diferențe corespund diferențelor de capital social (reflectat în nivelele diferite de interes al cetățenilor față de procesul politic și propensitatea lor de a se angaja activ în asociații voluntare). Atât înainte cât și după terminarea doctoratului, majoritatea cercetărilor mele privind democratizare au încercat să măsoare progresul înregistrat de România, fiind reprezentate de o carte pe care am scris-o ca singur autor, trei volume pe care le-am coordonat, opt capitole în diverse cărți și 14 articole în reviste cu comitete de lectură. În afară de două dintre ele, toate aceste publicații au apărut la edituri de prestigiu sau în reviste de circulație internațională. Acestea li se adaugă alte contribuții (ca autor, coautor sau recenzor) la rapoartele anuale publicate de *Nations in Transit* (opt în total), *European Journal of Political Research* (un total de 16) și *Sustainable Governance Indicators* (șase). Timp de șapte ani am scris rapoartele constituționale despre Republica Moldova (un total de 26) pentru *East European Constitutional Review*. Alte 15 publicații semnate de mine au apărut în reviste și ziare din România. Pe aceleași teme, democratizare și post-comunism, am oferit patru prelegeri ca invitat și 15 prezentări la diverse conferințe.

A doua mare arie în care am contribuit semnificativ este reprezentată de dreptatea / justiția de tranziție. Atenția mi s-a îndreptat către ea la scurt timp după ce Prof. Ruti Teitel a propus acest concept în anul 2000. Ca atare am acumulat peste două decenii de cercetare a dreptății / justiției de tranziție, atât în Europa Centrală și de Est cât și în alte regiuni ale lumii. Contribuțiile mele au explorat patru teme majore. În primul rând, am încercat să identific factorii care explică prezența sau absența dreptății de tranziție – adică motivele pentru care anumite țări

instituie programe de adresare și redresare a atrocităților comise cândva în trecutul recent în timp ce alte țări fac tot posibilul ca să le evite. Păstrând accentul pe țările post-comuniste, care s-au democratizat cam în același timp, au suferit cam același tip de abuzuri comise cam cu aceleași metode represive, una dintre cărțile pe care le-am coordonat a sugerat că legitimitatea regimului (comunist și post-comunist) ar fi cauza principală.

Tot în această arie de cercetare, câteva publicații au notat progresul înregistrat de diverse țări și regiuni. Aceste scrieri, empirice mai mult decât teoretice în esența lor, au vizat diversele programe implementate în România după 1989: lustrare, accesul cetățenilor la dosarele secrete ale fostei Securități, restituirea proprietăților (locuințe, dar și biserici), proiecte neoficiale de aflare a adevărului și memorialistică. Cartea pe care am publicat-o la Cambridge University Press este cea mai importantă contribuție a mea la înțelegerea dreptății de tranziție din România. Însă m-am aplecat și asupra altor țări și regiuni, printre care Polonia, Ungaria, Rusia, Moldova și Coreea de Nord. Câteva dintre textele mele au examinat instituții angrenate în dreptatea de tranziție din țări precum Israel, Lichtenstein, Elveția, Bahrain, Statele Unite și Mexic. Nu numai că m-am uitat la progresul Europei Centrale și de Est și al Fostei Uniuni Sovietice, dar am examinat și eforturile din zona Mării Negre. Per ansamblu, pot menționa aici o carte de autor publicată la Cambridge University Press, patru volume coordonate de mine, 24 capitole, 12 articole, 19 texte în enciclopedii, 14 texte mai scurte în limba română, pe lângă 47 prelegeri ca invitat și 28 prezentări la diverse conferințe – toate examinând o varietate de țări și de regiuni. Adaug pe lângă acestea și raportul despre România pe care l-am pregătit în anul 2009 pentru Comisia Europeană.

De departe, contribuția mea principală este reprezentată de *Encyclopedia of Transitional Justice*, pe care am coordonat-o cu Prof. Nadya Nedelsky. A doua ediție este în fazele preliminare publicării cu Cambridge University Press, prima ediție a apărut la aceeași editură în 2013. Enciclopedia este cartea de referință cea mai cunoscută și uzitată în domeniu. Ea a definit termenul de dreptate de tranziție, ce anume înțelegem prin el (și ce el nu cuprinde). Enciclopedia include introduceri într-o vastă gamă de dezbateri și concepte relevante, oferă analize detaliate ale programelor și inițiativelor dintr-o serie de țări care au ieșit din conflict sau dictatură și educă cititorii privind activitatea unui număr crescând de comisii de adevăr, comisii istorice, institute de

memorie sau grupuri aparținând societății civile care s-au implicat în decomunizare sau în rectificarea consecințelor crimelor recente. În ceea ce privește anvergura temelor pe care le abordează și a detaliilor pe care le oferă, enciclopedia rămâne unică pe plan internațional, un instrument de referință pe care editura va continua să-l aducă la zi și să-l extindă și în viitor, tot sub conducerea mea. Editura a promis că va pune enciclopedia la dispoziția unui public larg și că va distribui exemplare gratuite unui număr din ce în ce mai mare de universități din toată lumea.

La fel de important este faptul că, de-a lungul anilor, am încercat să înțeleg relația dintre religie și politic, a treia arie de cercetare în care am scris extensiv. Aici contribuțiile mele s-au axat pe trei teme. În primul rând, modelele de interacțiune biserică-state din diversele țări post-comuniste -- atât modelul pluralist practicat în Ungaria, cât și cel al bisericii de stat din România sau al separării bisericii de stat din Cehia. Aceste modele au fost detaliate în două cărți pe care le-am scris împreună cu un alt profesor, ambele publicate de Oxford University Press, și în câteva alte scrieri. În alte texte am adus împreună religia și dreptatea de tranziție pentru a vedea dacă grupurile religioase și-au clarificat colaborarea cu fostele regimuri comuniste sau am discutat relația dintre religie și politică din România după 1989. Per total, în religie și politică, contribuția mea este reprezentată de două cărți concepute cu un alt autor și publicate la Oxford University Press, două volume coordonate de mine, 14 capitole, 13 articole, șase texte în diverse enciclopedii, patru texte mai scurte ne-academice, opt prelegeri ca invitat și 15 prezentări la conferințe.

Numerele de mai sus nu reflectă nici pe departe curiozitatea cu care am cautat să elucidez multiplele aspecte ale democratizării post-comuniste care-a afectat viețile prietenilor și colaboratorilor pe care i-am lăsat în România odată ce am emigrat în Canada în 1991. Politologii forțează evenimente, evoluții, nume, instituții și atitudini în tiparele clasificărilor, teoriilor și conceptelor acceptate în domeniu, deseori uitând că acestea influențează viețile oamenilor sau parcursul lor cotidian. Din 1989 încoace, am căutat să înțeleg ce anume a transformat țările din Europa Centrală și de Est în democrații, uneori examinând guvernanta și instituțiile politice, alteori modul în care aceste țări s-au rupt de trecutul lor comunist prin dreptate de tranziție sau influența actorilor religioși asupra politicului. Acest parcurs de explorare mi-a adus o anumită claritate în a înțelege că toate acestea (instituții, cultură politică, dreptate de tranziție sau religii)

contează, fără însă a mă convinge definitiv că un aspect sau actor este răspunzător pentru impactul decisiv.

Tocmai de aceea, teza se încheie cu o a treia parte care detaliază planurile mele de viitor în ceea ce privește activitățile de predare, cercetare și contribuție la revistele academice de renume ca editor. Doresc să continui să incorporez rezultatele cercetărilor mele în cursurile pe care le ofer și să angajez cei mai buni studenți drept asistenți de cercetare în proiectele la care lucrez, sau voi lucra. Doresc să continui să predau cursuri despre dreptatea de tranziție, religie și politică, democratizare post-comunistă (sau regimuri hibride, cum sunt cunoscute mai recent), adaptându-le anual pentru a reflecta ultimele studii și evenimente. Această ultimă parte a tezei enumerează pe scurt texte care vor fi publicate în curând (fiind deja acceptate la momentul când această teză a fost scrisă, martie-aprilie 2022). Ele nu sunt publicații viitoare per se, de vreme ce au fost scrise înainte de această teză, dar ar putea necesita mici modificări cerute de edituri sau reviste pe ultima sută de metri. Teza explică pe larg două mari proiecte de cercetare pe care doresc să le completez în următorii ani. Primul este o istorie a Europei Centrale și de Est care deja a fost acceptată spre publicare de Routledge și care va atinge nu numai schimbările politice și economice de după 1989, cât și cele mai importante aspecte ale dreptății de tranziție, relației dintre religie și politic, culturii și artelor în întreaga regiune. Al doilea proiect vizează dreptatea de tranziție implementată ca răspuns la multiplele trecuturi recente (*“competing pasts”*) care au afectat anumite țări, un proiect care a fost deja început în cadrul unei burse care m-a adus la București în toamna lui 2021. Proiectul va fi lărgit pentru a include mai multe țări din spațiul post-comunist est-european, Africa și Asia de Est. Am cerut finanțare pentru acest proiect de la Social Sciences and Humanities Research Council of Canada în 2021. Doresc să continui în calitate de co-autor sau recenzor la publicarea rapoartelor anuale pe România menționate mai înainte în acest rezumat și să prezint concluziile cercetărilor mele la conferințe de științe politice.

Nu în ultimul rând, în 2023 voi prelua postul de Editor-in-Chief al revistei *Women’s Studies International Forum*, publicată de Elsevier. Această schimbare de rol va surveni 14 ani după ce am devenit Co-Editor (apoi Editor Asociat) pentru aceeași revistă. În această perioadă, am aranjat recenzarea a peste 320 manuscrise cu ajutorul comitetelor de lectură. În 2022, o voi secunda pe actuala Editor-in-Chief în cele mai importante întâlniri cu directorii Elsevier și cu autorii. Tot în

2022, mi-am arătat disponibilitatea, în termenii cei mai hotărâți, de a prelua postul de Editor-in-Chief pentru revista *East European Politics and Societies* odată ce actuala echipă își va încheia mandatul în doi-trei ani. Am devenit Editor Asociat al acestei reviste în 2020, de atunci fiind responsabilă de zece manuscrise pe an. Tot legat de reviste academice, vreau să pun la punct două numere speciale, dintre care unul despre regândirea comunismului prin cultură pentru *Southeastern Europe*, o revistă publicată de Brill. Propunerea a fost deja acceptată de editorii revistei, numărul special urmând a fi publicat cândva în 2015. În plus, împreună cu Prof. Cynthia M. Horne pregătesc acum un alt număr special despre femei și războiul din Ucraina pentru *Women's Studies International Forum*, care sperăm să apară în 2023. Voi continua să servesc drept recenzor de manuscrise pentru revistele și editurile care îmi cer acest lucru.